

Kosztolányi Dezső: Író és bátorság

Arany János egyéniség volt. Bizonyos, hogy távol áll minden napi politikától. Nem óvatosságból, nem számításból, hanem természete szerint.

Nem volt vátesz, csakugyan. Idegenkedett a szólamoktól. Nem adott tanácsokat az emberiség sürgős és végleges megmentésére. Az, hogy nem szegült ellene a törvénynek, lelki alkatából folyik. Ez tetszhet nekünk, vagy nem: el kell fogadnunk olyannak, mint amilyen.

Bizonyos emberek, akik között akadnak jóhiszeműek is, akár a forradalmárok között, tartózkodóak, korlátozóak. A korlát nem mindig a korlátoltság jele. Sokszor a bölcsességé is. A korlát az a forma, mely nélkül a lényeg szétfolyik. Ezek az emberek hagyomány-őrzők. Nem próbálnak meg mindent, amit lehetne, nem játsszák ki az utolsó kártyát, nem esznek meg minden ételt, nem isznak meg minden italt, s úgy kelnek föl az élet lakomájától, hogy maradjon utánuk valami. Ez az ő erkölcsük.

Hogy nem volt hős? De igenis hős volt. Kicsoda hős, ha ő nem? Degré Alajos a forradalom után bújdosásban meglátogatta. Elámult, hogy Arany még mindig magyar szavakkal bíbelődik, még mindig hiszi, hogy érdemes ezen a pusztulásnak szánt nyelven, ennek a pusztulásnak szánt, megtizedelt népnek írni. Hős volt, mert ennyire hitt. Hős volt, mert télen fázó körömmel róttá sorait egy hideg szobában, míg gyermekei a másik fűtött szobában „csevegtek”. Hős volt, mert a nép nyelvét olyan magasra emelte, mint senki a világirodalomban. Hős volt és – ha úgy tetszik – „bátor” is volt, nagyon bátor, olyan bátor, amilyen csak egy író lehet; mert kegyetlen önmarcangolással vallott, annak mutatva magát, ami, s csak lelke parancsára szólalt meg, sohase népszerűség-hajhászásból, és élete egy szakán tíz évig egyetlen verset sem írt. Költő volt. Nem boldogtalan költő, hanem boldog költő.

Ne várjuk meg, míg a túlvilági törvényszék megmenti őt a pokoltól, nehéz nyolc kötetének súlya alól. Nehéz nyolc kötetének nemes arany-súlyáért, léleklátó balladááiért, számtalan lírai remekéért, minden betűjéért, melyet valaha lerótt, mentse föl őt azonnal a földi törvényszék. Mi mentsük föl őt.